HRVATI

Četrnaest stoljeća ustrajnosti

HRVATI
Četrnaest stoljeća ustrajnosti

Nakladnik
Hrvatski svjetski kongres (HSK)
New York – Zagreb
Za nakladnika: Prof. dr. Šimun Šito Ćorić

Ideja i realizacija
Franjo Pavić

Tekst i izbor ilustracija
Dr. sc. Anđelko Mijatović
Mr. sc. Ivan Bekavac

Tisak
stern-grafika d.o.o., Zagreb

S vladarima vlastite narodne dinastije

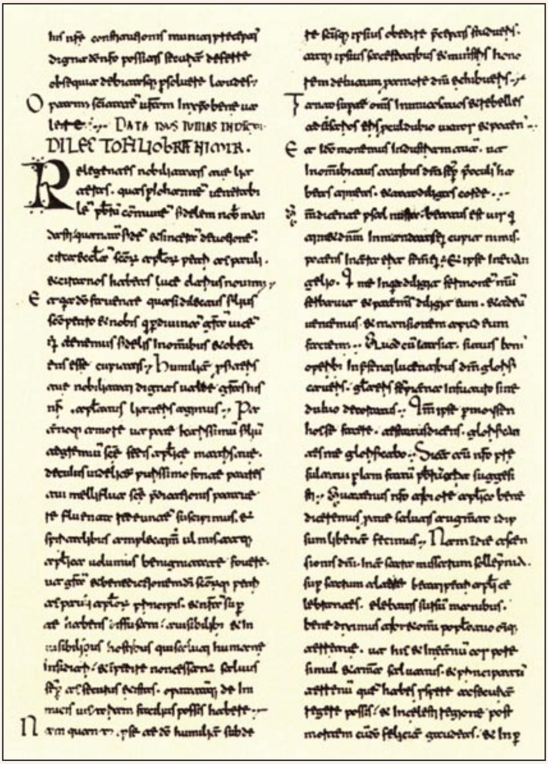
Hrvati su jedan od najstarijih europskih naroda. Na istočnoj jadranskoj obali i u području do Drine, Drave i Dunava došli su organizirano u prvoj polovini VII. stoljeća, u vrijeme avarsko-bizantskih sukoba te velikih i općih previranja u Europi.

U vrijeme vladavine kneza Branimira, g. 879., papa Ivan VIII., tadašnji univerzalni autoritet, dodijelio je međunarodno priznanje Hrvatskoj.

Na zaposjednutom području su se organizirali, poštujući prethodnu rimsku upravnu podjelu, u tri političke organizacije: Bijelu (zapadnu) Hrvatsku, u historiografiji obično nazivanu Dalmatinska Hrvatska i Crvenu (južnu) Hrvatsku, obje pod bizantskim vrhovništvom, te Panonsku Hrvatsku pod avarskim vrhovništvom. Hrvati u Panonskoj Hrvatskoj postali su franački podložnici koncem VIII. st., a Hrvati u Dalmatinskoj Hrvatskoj pod franačko vrhovništvo došli su u početku IX. stoljeća, u Crvenoj Hrvatskoj ostali su pod bizantskim vrhovništvom. Tek u X. i XI. st. bili su povremeno u sastavu jedinstvene Hrvatske. **Primanjem kršćanstva Hrvati su se uključili u veliku kršćansku zajednicu europskih naroda i u zapadnoeuropski civilizacijski krug, a uvođenjem narodnoga jezika u bogoslužje u Hrvata u IX. stoljeću uspostavljene su osnove hrvatske nacionalne kršćanske kulture, što je pridonijelo jačanju nacionalnoga identiteta.**

U novoj postojbini Hrvati su se našli na vrlo važnom geostrateškom položaju, na razmeđima zapadne i istočne, srednje i južne Europe. Zaposjednuto područje, ispresijecano rijekama i planinskim sustavima, nije bilo jedinstveno reljefno, klimatski i prometno što je u ondašnjim prilikama utjecalo i na opći razvoj hrvatskoga naroda i na njegovu političku jedinstvenost. Napadi Franaka, Bizanta, Mlečana i Bugara i drugih naroda u prvim stoljećima na ta područja pridonijeli su da se Hrvati već od početka nisu našli u jednoj državnoj cjelini i

VII.-XI. st.

Pismo pape Ivana VIII. knezu Branimiru 7. lipnja 879. - svjedočanstvo o prvom međunarodnom priznanju Hrvatske.

da su pojedina rubna područja često bila izdvojena od središnje Hrvatske. Do ujedinjenja Dalmatinske Hrvatske i Panonske Hrvatske došlo je u prvoj polovini X. stoljeća. U Crvenoj Hrvatskoj pod bizantskim vrhovništvom razvile su se Neretvanska kneževina, Zahumlje, Duklja i Dubrovnik, koje su u vrijeme vladavine moćnih hrvatskih vladara u X. i XI. stoljeću, a Zahumlje i Dubrovnik i kasnije, bile u sastavu jedinstvene Hrvatske. Cjelovitost hrvatskih zemalja u nadolazećim stoljećima ovisila je o jedinstvu i snazi Hrvata, zbog čega su često pojedina granična područja bila izvan te cjeline.

Dalmatinska je Hrvatska postala potpuno samostalna oko g. 850. **Tu središnju hrvatsku državu g. 852. naziva se «Kraljevstvo Hrvata» (Regnum Chroatorum). U vrijeme vladavine kneza Branimira, g. 879., papa Ivan VIII., tadašnji univerzalni autoritet, dodijelio je međunarodno priznanje Hrvatskoj. Tim činom Hrvati su postali nezavisni i od Franaka i od Bizanta. Po poznatom opisu Europe engleskoga kralja Alfreda Velikog (871.-899.) Hrvati su u to vrijeme graničili na Dunavu s Bugarima, na jugoistoku s Bizantom i na zapadu s Francima.**

Većina područja koja su Hrvati naselili, od Jadrana do Drave i Dunava, od rijeke Raše u Istri do rijeke Drine na istoku i do današnje sjeverne Albanije, našli su se u jedinstvenoj državi tek u vrijeme vladavine moćnoga vladara kneza i kralja Tomislava (910.-928.). Tada je Hrvatska imala 120.000 čet. km površine. **Suvremenik bizantski pisac car Porfirogenet je za Hrvatsku prve polovine X. stoljeća zapisao da je mogla dići 60.000 konjanika i 100.000 pješaka i na moru opremiti 80 većih lađa – sagena, s 40 ljudi posade i 100 manjih lađa - kondura, s 10-20 ljudi posade. Procjenjuje se da je Hrvatska u to vrijeme imala oko 2.000.000 pučanstva.** Među najznačajnijim hrvatskim vladarima nasljednicima kralja Tomislava u XI. stoljeću su Petar Krešimir IV. (1058.-1074.) i njegov nasljednik Dmitar Zvonimir (1075.-1089.). U prigodi krunidbe kralja Dmitra Zvonimira u listopadu 1075. u Solinu izaslanik pape Grgura VII. predao je Zvonimiru kraljevske znakove: žezlo, mač i zasta-

Hrvatska u doba knezova (Trpimirova Hrvatska od oko 845. do 864.)

vu. Tim je činom Sveta Stolica svojim autoritetom državno-pravno potvrdila cjelovitost Hrvatskoga kraljevstva i još jednom stala iza njegova suvereniteta. Bila je to još jedna potvrda međunarodnoga priznanja i stabilna međunarodnoga položaja Kraljevstva Hrvata. O tadašnjoj hrvatskoj moći govori i činjenica da su hrvatske oružane snage zajedno s Normanima u veljači 1082. oslobodile najjužniji grad Crvene Hrvatske i jedan od najrazvijenijih gradova na jugoistočnoj jadranskoj obali Drač, koji je držao Bizant. Razdoblje od VII. stoljeća, kad su Hrvati došli na istočnu jadransku obalu, pa do konca XI. stoljeća, kad su imali vladare svoje krvi, naziva se razdobljem narodnih vladara.

Hrvati su s vremenom izgradili svoju Crkvu čvrsto vezanu uz Rim, uspostavili osnove školstva, suživjeli se sa zatečenim pučanstvom i njegovom kulturnom baštinom i postali sudionicima u svim civilizacijskim tokovima zapadnoga kulturnog kruga, posebno karolinške baštine što se je osobito ogledalo u gradnji sakralnih objekata, bazilika i manjih crkava. Važna žarišta kulture u Hrvata bili su benediktinski samostani, njih pedesetak sagrađenih u razdoblju od IX. do XI. st. po Hrvatskoj u kojima su radile, između ostaloga, i radionice za prepisivanje i ukrašavanje knjiga. Da je pismenost u Hrvata bila na visokoj razini već tada, svjedoči upotreba glagoljskoga pisma i narodnoga jezika u crkvenom i svjetovnom životu te upotreba latinskoga jezika i latinskoga pisma – latinice u javnom životu. Neki od tih tekstova vrlo su važni u hrvatskoj državopravnoj povijesti. I u sljedećim stoljećima sve do naših dana, bez obzira na mnoge neprilike, Hrvati su razvijali svoju kulturu, gospodarstvo i civilizaciju u skladu s prilikama u okruženju.

Smrt kralja Petra Svačića u gori Gvozdu g. 1097.

Hrvati u državnoj i dinastičkoj zajednici s Ugrima (Madžarima)

Državni ugovor dvanaest hrvatskih župana s ugarskim kraljem Kolomanom (g. 1102.)

Budući da su ostali bez vladara vlastite narodne dinastije a u skladu s ondašnjim feudalnim običajima, Hrvati su g. 1102. sporazumom tzv. Pacta conventa, nakon što je priznao zakone i cjelovitost Hrvatskoga kraljevstva od Drave do Jadrana, za svoga vladara priznali ugarskoga kralja Kolomana Arpadovića, rodbinski povezanoga s dotadašnjom hrvatskom vladarskom dinastijom. Tako su Hrvati sa zajedničkim vladarom zajedno s Ugrima ušli u državnu zajednicu – personalnu uniju. U toj državnoj zajednici ostali su do g. 1526.

Iako su tada svoj međunarodni subjektivitet ugradili u zajednicu s Ugrima, Hrvati su očuvali sva obilježja svoje državnosti i društvene posebnosti Hrvatskoga kraljevstva za čitavo vrijeme postojanja te zajednice.

Kao i prije u vremenima utvrđivanja nezavisnosti i samostalnosti, i u zajednici s Ugarskom zemlje Hrvatskoga kraljevstva bile su često zavojevački cilj susjednih naroda i država. Stoljećima su Mlečani i Bizant nastojali ovladati obalnim i istočnim područjem Hrvatskoga Kraljevstva. Ta su područja ugrožavali i Srbi od XII. do XIV. st., do početaka XIII. st. bizantski podanici. Osobito je Dubrovnik stradavao od srpskih pljačkaških napada. Te zavojevačke nakane bile su uzrok mnogim ratovima koje su Hrvati morali voditi u obranu svoje zemlje i zajedničke države. Za Hrvate je osobito bio značajan mirovni ugovor sklopljen 18. veljače 1358. s Mlečanima, koji su se odrekli svih gradova i otoka na istočnoj jadranskoj obali «od polovice Kvarnera do međaša grada Drača» čime je, šest stoljeća nakon što su Hrvati došli na istočnu jadransku obalu, potvrđeno hrvatsko kraljevsko pravo na sve zemlje

1102.-1526.

koje su Hrvati naselili u VII. stoljeću. Koristeći političke nerede u hrvatsko-ugarskoj državi Mlečani su se tek g. 1409. ponovno počeli učvršćivati na istočnoj jadranskoj obali.

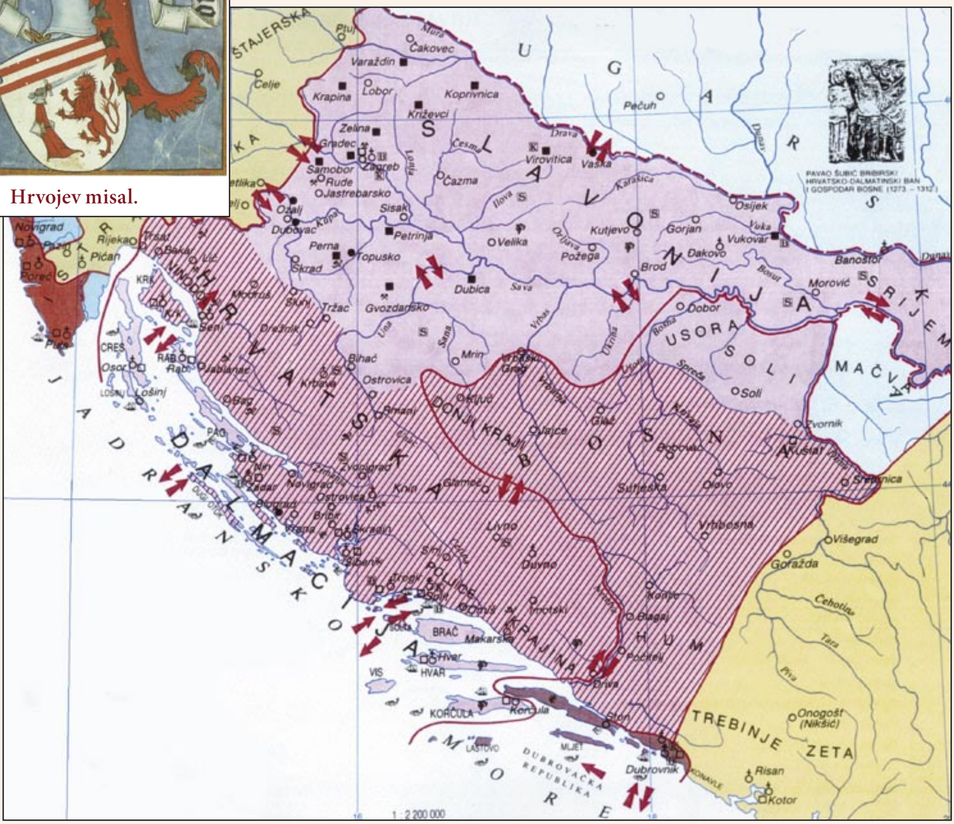
Uz Duklju (oko Skadarskoga jezera, od XI. st. Zeta, od konca XV. st. Crna Gora) državnu tvorevinu na području Crvene Hrvatske u kasnom srednjem vijeku formirale su se još tri tradicionalne hrvatske države u južnom i istočnom području Hrvatskoga Kraljevstva.

Od srednjovjekovnoga hrvatskog upravnog područja banovine Bosne (oko gornjega toka rijeke Bosne, od Vranice i Vlašića do Drine, od Goražda do ispod Zvornika, od Ivan-planine do Zavidovićkih vrata), Donjih krajeva i Podrinja (do g. 1373. pripadalo staroj srpskoj državi Raškoj) nastalo je g. 1377. Bosansko kraljevstvo. Njegov prvi kralj Stjepan Tvrtko I. Kotromanić, bosanski ban od g. 1353., iskoristio je tadašnje političke prilike u hrvat-

Hrvojev misal.

Hrvatsko kraljevstvo u drugoj polovini XIV. st. (nakon Zadarskog mira g. 1358.)

sko-ugarskom kraljevstvu i pod svojom vlašću je okupio područja Hrvatskoga Kraljevstva: Zapadne strane ili Tropolje (Duvno, Livno i Glamoč), prostor između Cetine i Neretve i od konca 1390-ih prostor između Cetine i Zrmanje, odnosno područje od Boke kotorske do Velebita, zatim otoke Brač, Hvar, Vis i Korčulu, osim Zadra i Dubrovnika koji su ostali vjerni hrvatsko-ugarskom kralju Sigismundu (1387.-1437.). U skladu s tim vladanjem g. 1390. Tvrtko se naziva «Božjom milosti kralj Raše, Bosne, Dalmacije, Hrvatske i Primorja». Tadašnju mogućnost da Bosna postane središte samostalne hrvatske države omela je Tvrtkova smrt g. 1391. **Političke prilike u Bosanskom kraljevstvu, razdiranom vjerskim i velikaškim sukobima, pridonijele su g. 1448. nastanku nove državne tvorevine u njegovu južnom dijelu - Hercegovine (na području od Pljevlja, Prijepolja i Boke kotorske do Cetine, gornjega toka Vrbasa i na sjeveru prema izvoru Bosne i planini Jahorini.**

Osmanlije su Bosansko kraljevstvo konačno osvojili u munjevitu ratu u proljeće 1463. godine, nakon skoro osam desetljeća sustavnog pustošenja i osvajanja. Hercegovinu su osvojili g. 1482. Od tih osvojenih područja osnovali su upravna područja Bosanski sandžak i Hercegovački sandžak.

U jugoistočnom obalnom dijelu Hrvatske u prvoj polovini XVI. st. nastala je Dubrovačka Republika, koja je, razvijajući trgovinu i pomorstvo po okolnim zemljama, Sredozemlju i šire, svoj suverenitet očuvala sve do g. 1808., kad je francuski general Marmont raspustio dubrovačku vladu i senat.

Od g. 1352., kad su se na Galipoljskom poluotoku učvrstili u Europi, Osmanlije su relativno brzo, nakon što su osvojili mnoge važne gradove, područja i države u jugoistočnom dijelu Balkanskoga poluotoka ugrozili i hrvatske zemlje. Tim osvajačkim uspjesima Osmanlije su stvorili sve uvjete za dalje ratne operacije i osvajanja prema zapadnoj i srednjoj Europi. U područje Bosanskoga kraljevstva, zapadno od rijeke Drine, Osmanlije su prvi put provalili g. 1386., a u zemlje Hrvatskoga kraljevstva g. 1391. U vremenima koja su slijedila sukobi Hrvata sa osmanlijskim osvajačem bili su sve češći. Nakon što su Osmanlije g. 1463. osvojili Bosansko kraljevstvo, hrvatska je obrana uspostavljena na rijekama Vrbasu, Spreči i u dolini Neretve. Posebna opasnost po Hrvate u XV. st. bili su iznenadni osmanlijski pljačkaški pohodi u hrvatske zemlje i dalje, sve do Italije, Kranjske i Štajerske. **Procjenjuje se da su Osmanlije od g. 1463. do g. 1516. u zarobljeništvo odveli oko 400.000 hrvatskoga pučanstva. To je bio i početak razdoblja neravnopravne borbe sa osmanlijskim osvajačem poznatog u hrvatskoj povijesti pod nazivom «dva stoljeća tugujuće Hrvatske – plorantis Croatiae saecula duo» (XVI. i XVII. st.).** U tim teškim trenucima i pred stalnom osmanlijskom opasnošću, koncem XV. i u prvoj polovini XVI. stoljeća Hrvati iz ugroženih područja, zapadno od Vrbasa, iz Pounja, Like, Krbave i drugih ugroženih područja bježali su i selili u Austriju (Gradišće), Slovačku, Moravsku, Madžarsku, Furlaniju, Julijsku krajinu i Južnu Italiju (Molisse). U svim tim pokrajinama ima i danas

potomaka tih Hrvata. **Na opustošena i osvojena hrvatska područja u Bosanskom kraljevstvu i u Hrvatskom kraljevstvu Osmanlije su iz unutrašnjosti Balkana dovodili i naseljavali pravoslavno vlaško pučanstvo mijenjajući tako demografsku, vjersku, a i svaku drugu sliku tih područja. Preostalo starosjedilačko hrvatsko katoličko pučanstvo, na područjima koja su Osmanlije osvojili, bilo je sustavno progonjeno i islamizirano, osobito od početka XVI. stoljeća.**

Osmanlije su koncem XV. st. osvojili dolinu Neretve i područje istočno od rijeke Cetine, g. 1512. probili su hrvatsku obranu na rijeci Spreči, g. 1513. na rijeci Cetini, g. 1521. na rijeci Savi i nastavili su s osvajanjima hrvatskih područja u Srijemu, Slavoniji i prema Velebitu i Pounju. Tih godina i desetljeća Hrvatska je zbog svakodnevnih suprotstavljanja osmanlijskom osvajaču nosila naziv «Antemurale Christianitatis – Predziđe kršćanstva»

Bitka na Mohačkom polju g. 1526.

Hrvatska u sastavu habsburške krune

1527.-1918.

Nakon što je zajednički češki i hrvatsko-ugarski kralj Ludovik II. Jagelović smrtno nastradao u bitci sa Osmanlijama g. 1526. na Mohačkom polju, čime se je ugasila vladarska loza Jagelovića, a Česi i Ugri za kralja izabrali nadvojvodu Ferdinanda Habsburškog, i Hrvati su, nakon tri mjeseca pregovora, 1. siječnja 1527. u Cetingradu «sasvim slobodno i bez ičijeg utjecaja» istoga vladara izabrali za svoga kralja s obvezom da će u Hrvatskoj poštivati sve zakone i da će se brinuti o obrani Hrvatske. Iako su Hrvati zbog neizvršavanja njihovih vladarskih obveza bili nezadovoljni vlašću Habsburgovaca, u sastavu Habsburške Monarhije ostali su do g. 1918.

U stalnim ratovanjima sa Osmanlijama Hrvati su gubili gradove, područja i čitave pokrajine, izginuo je velik broj pučanstva, ili su ga Osmanlije odveli u zarobljeništvo. Po mletačkom povjesničaru Sanudu Osmanlije su do g. 1533. u zarobljeništvo odveli 600.000 Hrvata. Radi uspješnijega ratovanja g. 1579. obrambeni sustav Hrvatskoga kraljevstva (kapetanije: Koprivnička, Križevačka, Ivanićgradska, Petrinjska, Bihaćka, Slunjska i Senjska) izdvojeni su ispod vlasti hrvatskoga bana u Hrvatsko-slavonsku vojnu krajinu i izravno su podloženi Ratnom vijeću u Grazu. U daljem ratovanju borbe su vođene s naizmjeničnom srećom i područje «nekoć slavnog Hrvatskog kraljevstva» svedeno je g. 1594. na «ostatke ostataka» površine 16.800 četvornih kilometara. Do oslobađanja većega dijela hrvatskih područja ispod osmanlijske vlasti došlo je u ratovima koje su s promjenjivim uspjesima protiv Osmanlija vodile uglavnom Mletačka Republika i Habsburška Monar-

Sabor u Cetinu g. 1527.

hija u XVII. i u XVIII. stoljeću, a u kojima je velik dio borbi nosilo hrvatsko pučanstvo. Do g. 1718. oslobođena su područja Slavonije i Srijema i sve, uglavnom, do današnje hrvatske granice prema Bosni i Hercegovini te Boka kotorska i južnije od Budve, danas u sastavu Crne Gore.

Tako su borbe sa osmanlijskim osvajačem od XV. do XVIII. stoljeća pridonijele gubitku velikoga dijela hrvatskoga državnog područja i današnjem neprirodnom obliku Republike Hrvatske.

Hrvati su kao i drugi nenjemački narodi u Habsburškoj Monarhiji još od XVII. stoljeća bili izloženi vladarskom apsolutizmu, centralizmu bečkoga dvora i germanizaciji. Pokušaj Hrvata, predvođenih velikašima braćom Nikolom i Petrom Zrinskim te Krstom Frankapanom, da u suradnji s ugarskim plemstvom oslobode se habsburškoga apsolutizma, završio je g. 1670. s vrlo teškim posljedicama za čitavi hrvatski narod. Kad je madžarsko plemstvo na habsburški apsolutizam i germanizaciju u prvoj polovini XIX. stoljeća odgovorilo nacionalnim programom – stvaranjem velike Madžarske od Karpata do Jadrana, negirajući sve druge narode na tom prostoru, Hrvati su se 1830-ih i 1840-ih godina posebno našli i na udaru toga velikomadžarskog programa. Taj je sukob posebno kulminirao u «proljeće naroda» g. 1848., kad su skoro svi narodi Europe bili uvjereni da samo kao subjekti međunarodne zajednice s pravima pune suverenosti i neokrnjene ravnopravnosti, uglavnom okupljanjem i ujedinjavanjem u jedinstvene nacionalne države, mogu definirati i riješiti svoje nacionalne probleme. I Hrvati su g. 1848. nastupili sa svojim političkim programom, između

Hrvatska potkraj XIX. st. (1883.)

ostaloga, i sa zahtjevom ujedinjenja tada, iako u jednoj državi upravno razjedinjenih hrvatskih zemalja (Hrvatska i Slavonija pod vrhovništvom bana i Sabora, Istra i Dalmacija od ušća Zrmanje do Boke kotorske i Budve te Vojna krajina od doline Zrmanje do Zemuna pod Carevinskim vijećem i Vladom u Beču) u cjelovitoj Monarhiji i državi svih njezinih ravnopravnih naroda. Kad pregovori oko hrvatske autonomije s madžarskim vođama nisu pridonijeli mirnom rješenju (i zbog srpskoga autonomnog pitanja u Banatu i Bačkoj koje su tada hrvatski političari u sveslavenskoj solidarnosti smatrali i svojim), a madžarske oružane prijetnje bile sve očitije i učinkovitije, u skladu s odlukom Hrvatskoga sabora, ali i zahtjevom bečkog dvora i ugroženih Srba u Banatu i Bačkoj, Hrvati su pod vodstvom bana Josipa Jelačića ustali s oružjem u obranu domovine, u početku rujna 1848. prešli Dravu i rat prenijeli na neprijateljsko područje. **Kad je u početku listopada 1848., u Beču izbila pobuna zagovaratelja Velike Njemačke i Velike Madžarske, tada su i hrvatske oružane snage pod zapovjedništvom bana Josipa Jelačića, zajedno s habsburškim carsko-kra-**

ljevskim snagama, sudjelovale u gušenje te pobune, a potom g. 1848./1849. i u slamanju protuhabsburške pobune madžarske liberalne vlade koja nije priznavala nacionalna prava Hrvata, Srba, Slovaka, Poljaka, Rumunja i dr. u zemljama koje je smatrala sastavnim dijelovima Ugarske.

U drugoj polovini XIX. stoljeća, kad su se u Europi formirale moderne nacije, hrvatski je narod u Hrvatskoj na svom putu prema formiranju nacije u tom razdoblju bio izložen pritiscima habsburškoga apsolutizma, madžarskoga hegemonizma i velikosrpske ideje. Iako je oktroiranim ustavom 4. ožujka 1849., zavođenjem apsolutizma i centralizma zadan udarac svim nacionalnim pokretima u Habsburškoj Monarhiji i hrvatskom 1848-aškom pokretu, Hrvati su, predvođeni legendarnim banom Jelačićem u vrijeme njegova jedanaestogodišnjega banovanja (1848.-1859.) uspostavili sve političke, kulturne, crkvene i gospodarske odnose koji su poslužili kao osnova razvoju hrvatske moderne nacije u drugoj polovini XIX. stoljeća. Nagodbom bečkoga dvora i madžarskoga vodstva g. 1867. kojom je Habsburška Monarhija pretvorena u dvojnu državnu tvorevinu od hrvatskih zemalja Hrvatska i Slavonija su u upravi bile podčinjene Madžarskoj, a Istra i Dalmacija Austriji. Za Hrvatsko-slavonsku vojnu krajinu najavljeno je razvojačenje i vraćanje pod vlast Hrvatskoga sabora i bana što je i učinjeno g. 1881. Iako je u novonastalim političkim odnosima g. 1868. došlo do Hrvatsko-ugarske nagodbe kojom je kao državno-pravnim ugovorom Hrvatske i Ugarske politički priznat hrvatski narod, a Hrvatska je s vlastitim saborom i banom kao predsjednikom vlade zadržala i dalje potpunu autonomiju (samostalnost) u upravi, školstvu s bogoštovljem i sudstvu, s hrvatskim službenim jezikom, hrvatski je narod i dalje bio izložen madžarskom hegemonizmu, osobito u vrijeme bana grofa Karla Khuen-Héderváryja (1883.-1903.) koji je apsolutističku vlast provodio služeći se svim nedemokratskim sredstvima i favorizirajući Srbe u Hrvatskoj. **Sve je to činjeno u vrijeme kad se je velikosrpska ideja, da su svi slavenski narodi između Soluna, Trsta i Sent Andreje (u Madžarskoj) Srbi i stvaranje srpske države gdjegod žive Srbi, i te kako osjećala i u Hrvatskoj u političkom djelovanju, pa i u najavljivanju Hrvatima rata do istrebljenja («Do istrage naše ili vaše», g. 1902.).**

U Prvom svjetskom ratu (1914.-1918.), kad se je odlučivalo o sudbinama europskih, ali i drugih naroda u svijetu, Hrvati su se našli razjedinjeni u upravnom, političkom, gospodarskom, kulturnom, crkvenom i u svakom drugom pogledu, a na svršetku rata koncem g. 1918. našli su se na udaru talijanskoga imperijalizma i velikosrpskoga programa.

U monarhističkoj Jugoslaviji

U trenutku, kad su talijanske postrojbe zaposjedale hrvatska obalna područja u studenom 1918. u skladu s tajnim Londonskim sporazumom iz g. 1915., u hrvatskom političkom životu prevladao je proces koji je pridonio 1. prosinca 1918. brzom i neparlamentarnom ulasku hrvatskoga (i drugih nesrpskih) naroda u Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca (od 1921. Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, a od g. 1929. Kraljevina Jugoslavija).

Dok Hrvati zagovaraju ujedinjenje u jugoslavensku državu demokratskim putem svih njezinih naroda, srpski predstavnici Hrvatima predlažu g. 1918. u Hrvatskom saboru razgraničenje na crti Virovitica-ušće Une-Bihać-zapadno od Knina i Šibenika.

Tako su Hrvati, našavši se u netradicionalnoj monarhističkoj državnoj tvorevini, ne na načelima samoodređenja i pune narodne ravnopravnosti, nego vrlo perfidnom prijevarom velikosrpskih i jugonacionalističkih političara iz Hrvatske i Srbije, bili posebno izloženi svim oblicima velikosrpske tiranije. Skoro za čitavo vrijeme postojanja te višenarodne i državne zajednice, unitaristički su krugovi svim sredstvima provodili velikosrpski centralizam, a Hrvati, kao i drugi nesrpski narodi, bili su izloženi najokrutnijim i najbrutalnijim progonima, zapostavljanjima i svim oblicima iskorištavanja.

1918.-1941.

Srpski su se tirani koristili velikim nasiljem u vladanju nad hrvatskim i drugim nesrpskim narodima. Organizirali su i ubojstva hrvatskih političkih vođa, Stjepana Radića i drugih g. 1928. u državnom parlamentu u Beogradu.

Kad je srpsko vodstvo pod pritiskom vrlo zamršenih političkih odnosa u Europi, posebno jačanjem Trećega Reicha, koncem 1930-ih godina počelo popuštati hrvatskim zahtjevima za preustrojem države u kojoj bi i hrvatski narod donekle bio ravnopravan politički čimbenik, protiv toga su ustali velikosrpski krugovi i na stvaranje g. 1939. Banovine Hrvatske u područjima u kojim su u većini živjeli Hrvati, odgovorili su svojim velikosrpskim projektima «Krajina» (1939.), «Srbi na okup»(1940.) i «Homogena Srbija» (1941.) na kojima su se zasnivali svi velikosrpski programi u II. svjetskom ratu, pa kad je i prestao taj rat, u komunističkoj Jugoslaviji, a posebno 1990-ih godina, kad se je hrvatski narod odlučio za demokraciju i nacionalni suverenitet.

Banovina Hrvatska g. 1939.-1941.

U vrtlogu Drugoga svjetskog rata

U Drugom svjetskom ratu, g. 1941., kad su njemačke i savezničke postrojbe napale Kraljevinu Jugoslaviju, hrvatski su nacionalisti, uz njemačku potporu proglasili Nezavisnu Državu Hrvatsku (NDH). Čitava je Hrvatska bila okupirana i podijeljena između njemačke i talijanske interesne sfere, a najvitalnije obalno područje, dobrim dijelom i područje na kojem je nastala srednjovjekovna hrvatska država, prisvojila je Italija, dok je Međimurje i Baranju okupirala Madžarska. Pripadnici velikosrpske ideje i srpski nacionalisti, poznatiji pod imenom četnici, čim je izbio rat, a posebno nakon što je proglašena NDH, počeli su napadati i ubijati hrvatsko-muslimansko, i ostalo nesrpsko pučanstvo, pljačkajući i paleći njihovu imovinu. Na takve napade odgovorilo je sličnim postupcima ugroženo hrvatsko i muslimansko pučanstvo, a potom i institucije NDH. Napadima na NDH, na njemačke i talijanske oružane snage, ubrzo su se, nakon napada Njemačke na SSSR 22. lipnja 1941., pridružili i jugoslavenski komunisti. Oni su pod vodstvom Josipa Broza Tita otpočeli borbu za vlast i stvaranje nove jugoslavenske, ali sad komunističke države, organizirali su svoja politička tijela, organizacije i oružane postrojbe Narodnooslobodilačke vojske (NOV).

Većinu toga izbjegličkoga mnoštva u Sloveniji su zarobili i pobili pripadnici Jugoslavenske armije.

Budući da je ovisila o Hitlerovoj Njemačkoj, po uzoru na njemačko zakonodavstvo NDH je uvela rasne zakone po kojima su progonjeni, zatvarani u logore i likvidirani Židovi i Romi. U zloglasnom logoru Jasenovac, uz Židove i Rome, nastradao je i velik broj Srba, Hrvata i drugih.

Kroz čitavo vrijeme Drugoga svjetskog rata hrvatski je narod bio podijeljen ideološki, politički i vojno. Rat je prouzročio velika stradanja ukupnoga pučanstva u Hrvatskoj. Iako su jugoslavenski komunisti najavljivali novu Jugoslaviju kao demokratsku državu

1941.-1945.

slobodnih i ravnopravnih naroda, u ratu su vrlo okrutno obračunavali sa svim stvarnim i mogućim ideološkim protivnicima. Posebno su okrutno obračunavali s takvima u proljeće i ljeto g. 1945., kad je rat završavao, na Križnom putu pod kojim se podrazumijeva povlačenje na stotine tisuća pripadnika oružanih snaga NDH i civilnoga pučanstva koje je bježalo pred zločinima pripadnika Jugoslavenske armije i komunističke vlasti prema Austriji da bi se tamo predalo savezničkim snagama. Većinu toga izbjegličkoga mnoštva u Sloveniji su zarobili i pobili pripadnici Jugoslavenske armije. Ista je sudbina snašla i one koje su savezničke snage na austrijsko-slovenskoj granici (Bleiburg) odbile primiti u zarobljeništvo i prepustile ih postrojbama JA kao i one koji su se sredinom svibnja 1945. probili u Austriju i bili vraćeni u Jugoslaviju. Preživjeli su upućeni u kolonama smrti diljem Jugoslavije, sve do rumunjske, bugarske i grčke granice, pri čemu su mnogi na najokrutniji način likvidirani.

Nezavisna Država Hrvatska (1941.-1945.)

U komunističkoj Jugoslaviji

Nakon završetka Drugoga svjetskog rata, Hrvati i Federalna Republika Hrvatska našli su se u komunističkoj Jugoslaviji, s današnjim područjem, s formalnim oznakama autonomije i s jednopartijskim komunističkim sustavom, po uzoru na boljševičko-staljinistički SSSR. Izvršena je nacionalizacija, privatno vlasništvo i slobodno tržišno gospodarstvo su ukinuti, a sva poduzeća, tvornice, rudnici, zgrade i sva druga slična imovina eksproprijacijom je oduzeta vlasnicima. Totalitarni komunističko-boljševički sustav s potpunim prekidom ukupnoga višetisućljetnog ljudskog iskustva u svim oblicima nije prouzročio samo veliko nezadovoljstvo među stanovništvom, nego i velike patnje koje su išle od stalnih prisila na razne radne obveze svakoga pojedinca do obvezne predaje «narodnoj vlasti« svih proizvodnih dobara. Na razne su načine progonjeni, pa i likvidirani, pojedinci i cijele obitelji onih koji su bili protivnici komunističke ideologije ili su smatrani takvima.

Na stotine tisuća Hrvata bilo je policijski i sudski progonjeno, mnogi osuđivani na smrtne i dugogodišnje zatvorske kazne.

Iako je veliki dio hrvatskog naroda sudjelovao u antifašističkom pokretu, u postotku više nego bilo koji drugi narod u Jugoslaviji, njegov položaj i u novoj Jugoslaviji bio je vrlo nepovoljan. Na stotine tisuća Hrvata (i drugih naroda) bilo je policijski i sudski progonjeno, mnogi osuđivani na smrtne i dugogodišnje zatvorske kazne. G. 1966. u komunističkoj Jugoslaviji 1.300.000 Hrvata imalo je policijske dossiere. U takvim prilikama mnogi su ilegalno i legalno napuštali svoju zemlju tako da je krajem 1960-ih godina svaki četvrti Hrvat živio izvan svoje domovine. Hrvatska je ekonomski eksploatirana na razne načine. Kad je g. 1966. ministar unutrašnjih poslova i potpredsjednik jugoslavenske vlade Aleksandar Ranković smijenjen s toga položaja, nastao je u Hrvatskoj, ali i u drugim dijelovima jugoslavenske federacije pokret za

1945.-1991.

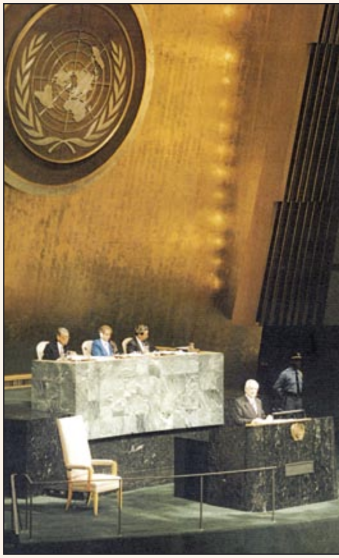

Republika Hrvatska u Jugoslaviji (1945.–1990. g)

njezinom reformom, koji bi vodio većoj ravnopravnosti svih njezinih naroda. Taj pokret prekinut je krajem 1971., a popraćen je progonom na desetine tisuća Hrvata. Mnogi su uhićeni i osuđeni na teške zatvorske kazne, neki su smijenjeni sa svojih položaja, a nekima je uskraćeno pravo na rad. Po jednoj procjeni tada je 32.000 ljudi: studenata, sveučilišnih profesora, političkih djelatnika, književnika i drugih proganjano na različite načine, 11.800 ih je izvedeno pred sud i osuđeno na zatvorske kazne i zabranu javnoga djelovanja. Po nekim procjenama broj tada progonjenih je puno veći. Jugoslavenska politička policija i po svijetu je progonila i ubijala hrvatske emigrante.

Suverena Republika Hrvatska

Nakon pada komunističkih vlada u cijeloj Europi krajem 1980-ih, i komunistički režim u Jugoslaviji doživio je istu sudbinu. **U proljeće g. 1990., nakon 45 godina komunističkoga totalitarizma, na prvim višestranačkim izborima u Hrvatskoj je pobijedila Hrvatska demokratska zajednica dr. Franje Tuđmana. Tuđman je ponudio program suverene Hrvatske, tržišnoga gospodarstva, višestranačke demokracije, opće pomirbe ideološki suprotstavljenih Hrvata.** Parlamentarizam u Hrvatskoj je oživio 30. svibnja 1990. kad su vlast u Hrvatskom saboru preuzele stranke koje su dobile izbore. U Hrvatskom saboru 22. prosinca 1990. usvojen je novi demokratski Ustav Republike Hrvatske, usklađen s pravnim standardima tadašnje demokratske Europe. Po tom ustavu Hrvatska je država koja prihvaća demokraciju, zaštitu ljudskih prava, prava manjina, slobodno tržište, razne oblike vlasništva i vladavinu prava. U pregovorima oko preustroja još postojeće Jugoslavije hrvatsko je vodstvo zagovaralo savez suverenih država, dok je srbijansko vodstvo Jugoslaviju vidjelo kao čvrstu federaciju. **U daljem razvoju vrlo napetih političkih odnosa u SFRJ u Republici Hrvatskoj je 19. svibnja 1991. održan referendum o hrvatskoj političkoj budućnosti u kome je sudjelovalo 83,56% biračkoga tijela, a 94,17% izjasnilo se je za hrvatsku suverenost.** Na osnovi tih rezultata Hrvatski sabor je 25. lipnja 1991. usvojio Ustavnu odluku o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske, Povelju o pravima Srba i drugih nacionalnosti u Republici Hrvatskoj i Deklaraciju o uspostavi suverene i samostalne Republike Hrvatske. Na Brijunima je na konferenciji predsjednika bivših jugoslavenskih republika i u nazočnosti predstavnika Europske zajednice, 7. srpnja 1991., dogovoreno mirno rješenje jugoslavenske krize i za tri mjeseca odgođeno je proglašenje hrvatske suverenosti. Hrvatski je sabor 8. listopada 1991., dan nakon što su zrakoplovi JNA raketirali sjedište hrvatskoga političkog vodstva i simbol hrvatske državnosti Banske dvore, prekinuo sve veze sa SFRJ i progla-

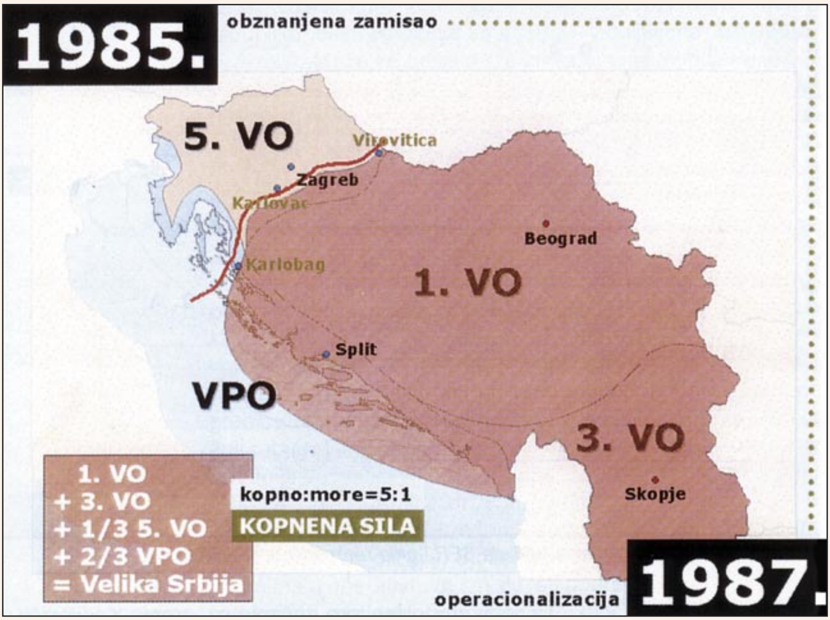

U prigodi primanja Republike Hrvatske u UN predsjednik RH dr. Franjo Tuđman izlaže u Općoj skupštini.
New York, 22. svibnja 1992

1991.

sio suverenu Republiku Hrvatsku. U borbi za međunarodno priznanje, Hrvatska je sudjelovala u radu Mirovne konferencije o Jugoslaviji koja je od rujna 1991. djelovala u Haagu pod predsjedanjem lorda Carringtona. Arbitražna je komisija Mirovne konferencije o Jugoslaviji, koju je vodio Robert Badinter, 7. prosinca 1991. zaključila «da nije u pitanju odcjepljenje, već proces dezintegracije« Jugoslavije i da bivše jugoslavenske republike koje to žele mogu formirati nove asocijacije. Sveta je Stolica Republiku Hrvatsku priznala 13. siječnja 1992., a dva dana kasnije, 15. siječnja 1992., Republiku Hrvatsku su priznale zemlje članice Europske zajednice. Potom su uslijedila i priznanja većine drugih država. U članstvo UN Republika Hrvatska primljena je 22. svibnja 1992. Hrvatska je pristupila programu NATO-a Partnerstvo za mir i primljena je u Svjetsku trgovinsku organizaciju. S Europskom unijom potpisala je Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju. Nakon što je EU u travnju 2004. dala pozitivno mišljenje o pripravnosti RH za kandidaturu za članstvo EU, započeli su završni procesi konačne integracije RH u EU i NATO.

Vojno-teritorijalna podjela SFRJ nakon reorganizacije JNA g. 1987. – pripreme za srpska osvajanja do granice Virovitica–Karlovac–Karlobag. Stvaranje velike Srbije.

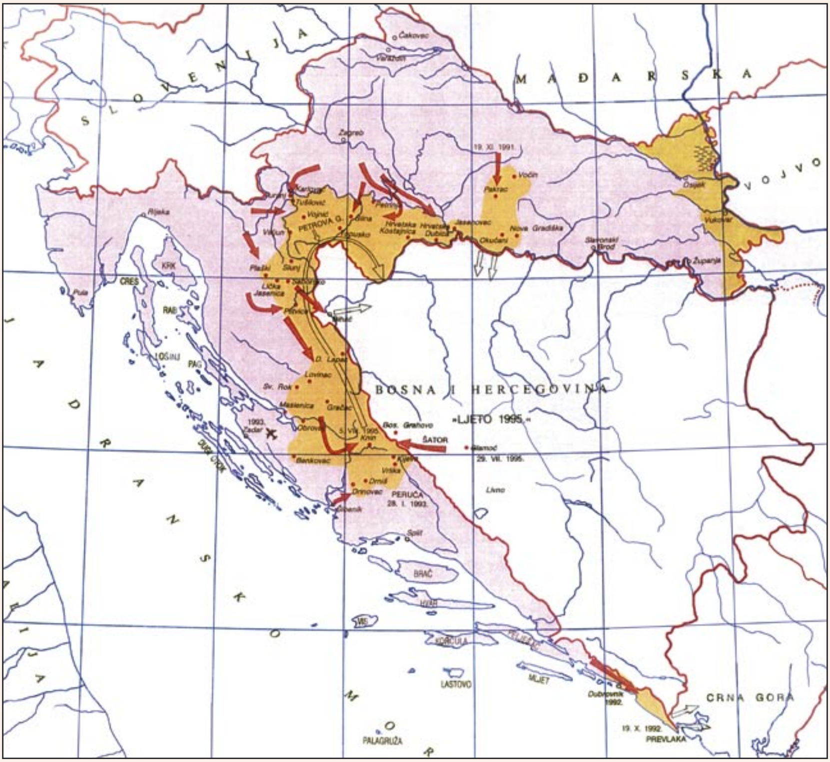

Hrvatski Domovinski rat

Demokratska Hrvatska, nakon teških iskustava u totalitarnim sustavima, ubrzo se je našla na udaru velikosrpske imperijalne politike kroz državne institucije SFR Jugoslavije, SR Srbije i SR Crne Gore, te kroz razne unitarne jugoslavenske političke organizacije i razne srpske nacionalističke organizacije. Tvorci te politike desetljećima su se i u komunističkoj Jugoslaviji pripremali za njezino ostvarenje. Radi toga su preustrojene i srbizirane oružane snage SFRJ (1985.-1987). Teritorijalne obrane svih re-publika, dotada pod ingerencijom republika, podvrgnute su Jugoslavenskoj narodnoj armiji (JNA) i Saveznom sekretarijatu za narodnu obranu SFRJ. Srbizacija JNA, uz srpski jezik kao službeni, posebno se je ogledala u zastupljenosti jugoslavenskih naroda u zapovjednim strukturama: Srbi 63,2%, Crnogorci 6,2%, Makedonci 6,3%, Hrvati 12,6%, Slovenci 2,8%, Muslimani 2,4%, Jugoslaveni 3,6%, Albanci 0,6%, Mađari 0,7% i ostali 1,6. Istovremeno s preustrojem JNA, uobličena je strategija njezina djelovanja i definirano je političko polazište (Memorandum Srpske akademije znanosti i umjetnosti, 1986.). Izborom Slobodana Miloševića za predsjednika srpskih komunista (1987.), određen je izvršitelj srpskoga imperijalnog plana.

> Srbi su bili uvjereni da im brojčana nadmoć i srbizirane jake oružane snage SFRJ daju nedostižnu prednost nasuprot nenaoružanim Hrvatima

Iako je Franjo Tuđman, vodeći hrvatski demokratski pokret u smjeru državnog osamostaljenja i izbavljenja iz komunističke diktature, na svaki način nastojao izbjeći oružane sukobe i predlagao različite moduse rješenja krize u Jugoslaviji uključujući i stvaranje konfederacije jugoslavenskih republika, Srbi su, uvjereni da im brojčana nadmoć i srbizirane jake oružane snage SFRJ daju nedostižnu prednost nasuprot nenaoružanim Hrvatima, sve takve prijedloge odbacivali. Srpske su bitke, pa i «oružane», koje je 15. lipnja 1989. na Gazimestanu (Kosovo) najavio Slobodan Milošević, Srbi u Hrvatskoj započeli odmah nakon demokratskih promjena u toj republici, kad su pristupili osnivanju svojih paradržavnih institucija. Svoj "sabor" organizirali su 25. srpnja, osnovali su tzv. Srpsko nacionalno vijeće i usvojili Deklaraciju o autonomiji i suverenosti srpskog naroda u Republici Hrvatskoj. **U kolovozu 1990. postavili su barikade na ceste oko Knina (17. kolovoza), organizirali oružane straže po selima i prometnicama i proglasili «ratno stanje» na području «krajine». O tadašnjoj sinkronizaciji djelovanja srpskih pobunjenika u Hrvatskoj i JNA svjedoči i to što su zrakoplovi Ratnog zrakoplovstva JNA 18. kolovoza 1990. presreli tri helikoptera Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske (MUP) i spriječili da se policijske snage prebace na područje Knina radi otvaranja**

Područja Republike Hrvatske koja su okupirali srpski ekstremisti (1991.-1995.)

blokiranih prometnica. Potom su pobunjeni Srbi održali referendum o vlastitoj autonomiji u Hrvatskoj i u prosincu 1990. proglasili «Srpsku autonomnu oblast Krajinu», za područje općina Knin, Obrovac, Benkovac, Gračac, Korenica, Dvor na Uni, Glina, Vojnić i Hrvatska Kostajnica. Tzv. Srpsko nacionalno vijeće u Kninu je 1. ožujka 1991. donijelo odluku o «razdruživanju» Republike Hrvatske i samoproglašene «Krajine», a mjesec dana kasnije usvojili su odluku o «prisajedinjenju Krajine republici Srbiji». Nakon toga usvajali su i druge slične odluke.

Hrvati su u trenutku izbijanja srpske pobune bili nenaoružani, bez vojske, bez diplomacije, bez sigurnosnih službi, bez izgrađenih osnovnih institucija demokratske države. Financijski su bili uništeni, a državu Jugoslaviju, u kojoj više nisu mogli, ni htjeli živjeti, podupirale su najmoćnije države svijeta. Malo je bilo država u svijetu koje su podupirali hrvatske težnje za samostalnošću. Srpska je propaganda, uz pomoć država koje su zagovarale opstanak Jugoslavije, činila sve kako bi Hrvate svijetu prikazala u što lošijem svjetlu. Sve zlo koje su Srbi Hrvatima činili u tijeku brutalne agresije g. 1991. stavljali su u kontekst osvete za

zbivanja iz Drugoga svjetskog rata. Iako je hrvatska vlast strpljivo pregovarala s pobunjenicima, oni su, usmjeravani i obilno pomagani u naoružanju i svemu drugomu iz Beograda, odbacivali sve hrvatske prijedloge za njihovu ravnopravnost usklađene s međunarodnim pravom. U prvoj polovini g. 1991. svoju su pobunu proširili i na većinu područja u kojima su živjeli Srbi: u početku ožujka u Pakracu, koncem ožujka na Plitvicama, u početku svibnja u Borovu Selu i drugdje, ubijajući i protjerujući nesrpsko pučanstvo. U vrijeme borbi hrvatske policije s teroristima u Pakracu (2.-3. ožujka), na Plitvicama (31. ožujka) kad je poginuo prvi hrvatski branitelj policajac Josip Jović, u Borovu Selu (2. svibnja) kad su srpski teroristi iz zasjede ubili 12 hrvatskih policajaca, i drugdje JNA se je tenkovima i oklopnjacima postavljala između hrvatskih policijskih snaga i terorista, a zapravo zauzimala je svoje strateške položaje i pridonosila okupaciji tih hrvatskih područja. Bit je cijeloga srpskog agresorskog plana u ratu protiv Hrvatske bila: stvoriti privid da su agresori Hrvati (u vlastitoj domovini i državi) a da je JNA branitelj srpskog naroda. Zbog toga JNA, glavni nositelj srpskoga osvajačkog programa, uglavnom nije nastupala izravno, nego je primjenjivala posrednu strategiju i strategiju iscrpljivanja, usko povezanu sa sukobom niskog, a rjeđe srednjeg intenziteta, što je trebalo pojačati dojam kako je to ipak spontani otpor "nenaoružanog srpskog naroda" koji se brani od «genocidnoga» hrvatskog naroda.

U jesen g. 1991. JNA se je morala povući i iz Republike Hrvatske, ostavljajući pobunjenicima u Hrvatskoj zapovjedni kadar i velike količine naoružanja.

Nakon manjih oružanih sukoba u Sloveniji sa slovenskom Teritorijalnom obranom (27. lipnja–7. srpnja), glavni ciljevi JNA u ljeto i jesen g. 1991. bili su: uspostaviti potpuni vojni ustroj srpskih pobunjenika i omogućiti izvlačenje preostalih dijelova JNA iz Republike Slovenije. **U jesen g. 1991. JNA se je morala povući i iz Republike Hrvatske, ostavljajući pobunjenicima u Hrvatskoj zapovjedni kadar i velike količine naoružanja. Budući da se je pri svemu tomu vodilo računa da će u ostvarenju velikosrpskoga programa biti ključna uloga Srba u Bosni i Hercegovini, u tim je područjima razmještena glavnina snaga JNA koje su napuštale Republiku Sloveniju i Republiku Hrvatsku.**

U srpnju 1991. JNA je u uskoj suradnji s pobunjenicima koje je kroz sigurnosne vojne i civilne strukture ustrojavala i usmjeravala, krenula u otvorenu agresiju na Hrvatsku. Operativni razvoj oklopno-mehanizirane postrojbe 12. novosadskog korpusa (3. srpnja) u Baranji i topničko-raketni napad iz vojvođanskog mjesta Bogojeva preko Dunava na gradić Erdut u Republici Hrvatskoj (3. kolovoza), sa stajališta međunarodnoga ratnog prava bili su čin otvorene agresije JNA. Potom su nastavljeni napadi JNA i pobunjenih Srba sa svim borbenim sredstvima u hrvatskom Podunavlju, u Banovini, Kordunu, Lici i sjevernoj Dalmaciji, u zapadnoj Slavoniji i

drugdje. Danonoćni napadi srpskih terorista i JNA na Vukovar, otada simbol neravnopravna hrvatskog otpora srpskom agresoru, počeli su 24. kolovoza 1991. U rujnu su pojačana djelovanja JNA na svim bojišnicama - okupirano je Pounje, počeo je napad na južnu Hrvatsku (Konavle, Župu Dubrovačku, Dubrovnik), s mora je JNA blokirala cijelu jadransku obalu, zauzeta je brana Peruča na rijeci Cetini. U jeku najžešćih borbi u Hrvatskoj Vijeće sigurnosti UN 25. rujna 1991. donijelo je o Jugoslaviji rezoluciju br. 713 kojom je odmah uveden «potpuni embargo na sve isporuke oružja i vojne opreme Jugoslaviji», što se odnosilo i na hrvatski narod koji je nenaoružan bio prisiljen na obranu pred srpskom agresijom. Pozvane su «sve strane da svoje sporove riješe na miran način i pregovorima tijekom Konferencije o Jugoslaviji». Za provođenje tih odluka predviđeno je angažiranje mirovnih snaga UN u RH, a za provođenje te rezolucije imenovan je kao posebni savjetnik Glavnog tajnika UN za Jugoslaviju, bivši državni sekretar za vanjske poslove SAD Cyrus Vance.

Srpska strana nije se držala sporazuma, nego je i dalje povremeno vrlo žestoko granatirala i uništavala hrvatske gradove i sela.

U listopadu agresor je blokirao Dubrovnik i Zadar, okupirao Ilok; raketirao Banske dvore u Zagrebu. U studenom, nakon neravnopravne tromjesečne obrane, agresor je zauzeo teško razrušeni Vukovar (18. studenoga) u obrani koga je poginulo i ubijeno 2000 branitelja i civila, 800 ih je nestalo, 3000 ih

Srpsko-crnogorski napad na Dubrovnik g. 1991.

je završilo u logorima po Srbiji, oko 42.000 građana je prognano, 260 teških ranjenika iz bolnice je odvedeno i ubijeno na obližnjoj Ovčari, a osvetničko srpsko divljanje popraćeno je pjesmom: "Slobodane (Miloševiću), šalji nam salate, bit će mesa klat ćemo Hrvate". Toga dana u Škabrnji je masakrirano hrvatsko pučanstvo i srušen Maslenički most, čime je prekinuta jedina kopnena veza između sjeverne i južne Hrvatske. U prosincu je izveden najjači topničko-raketni napad JNA na Dubrovnik (6. prosinca), 45 Hrvata je ubijeno u Voćinu. Iako je do jeseni g. 1991. srpski agresor okupirao više od četvrtine Republike Hrvatske i u zadarskom zaleđu prekinuo izravnu prometnu kopnenu vezu između sjeverne i južne Hrvatske, pri čemu je posebno stradalo hrvatsko gospodarstvo, ipak nije izbio na željenu crtu Virovitica-Karlovac-Karlobag. Do 22. listopada 1991. oko 320.000 hrvatskoga i ostaloga nesrpskog pučanstva pred srpskim zločinima i nasiljem moralo je napustiti svoje domove. Zahvaljujući odlučnoj volji za slobodom, Republika Hrvatska je uspjela zaustaviti neprijatelja. Već u jesen g. 1991. oslobađa dio okupiranoga područja zapadne Slavonije.

U Ženevi je 23. studenoga 1991. dogovoren mirovni plan za Hrvatsku, poznatiji pod nazivom Vanceov plan, kojim je predviđena obustava borbi, dolazak mirovnih snaga Ujedinjenih naroda (UNPROFOR-a) i uspostava zona pod zaštitom pripadnika UN (UNPA). Iz tih je zona trebalo povući sve oružane snage i zaštiti tamošnje pučanstvo od svakoga nasilja. **Toga dana u Hrvatskoj je bilo registrirano 500.000 prognanih, a koncem g. 1991. bilo je registrirano 700.000 prognanih (i izbjeglih iz Bosne i Hercegovine). Uz posredovanje izaslanika UN Vancea u Sarajevu je 2. siječnja 1992. potpisan potpuni prekid vatre na kopnu, moru i u zraku. Taj je sporazum obustavio dalje hrvatske oslobodilačke akcije. Srpska strana, kao i prije, nije se držala sporazuma, nego je i dalje povremeno vrlo žestoko granatirala i uništavala hrvatske gradove i sela u blizini crte razgraničenja (to napadanje s distance bila je službena srpska strategija – strategija realne prijetnje). Srbi su Hrvatsku razarali topništvom i s okupiranih područja BiH.**

Iako su u prvoj polovini 1992., od početka travnja do početka lipnja, međunarodne snage (UNPROFOR) došle u okupirana hrvatska područja s ciljem da se postigne mir i zaštiti pučanstvo, i u vrijeme njihova mandata na okupiranom su području skoro svi još preostali nesrpski stanovnici, oko 12.000 osoba, istjerani iz svojih domova, ubijeno je više od 1000 osoba, a nanesene su velike štete gospodarstvu, kulturnoj baštini i drugoj imovini Republike Hrvatske.

Budući da UNPROFOR nije obavljao svoju zadaću, Hrvatska je postupno morala oslobađati svoja okupirana područja: g. 1992. plato Miljevaca i dubrovačko područje; g. 1993. područje Maslenice, čime je omogućena izravna prometna veza između sjeverne i južne Hrvatske, hidrocentralu Peruču u slivu rijeke Cetine u tre-

nutku kad je srpski agresor pokušao minirati njezinu branu kako bi ugrozio više desetina tisuća hrvatskoga pučanstva nizvodno od brane; Medački džep (Divoselo, Čitluk, Počitelj) odakle je srpski agresor svakodnevno granatirao područje Gospića. U početku svibnja 1995. oslobođena je zapadna Slavonija u potpunosti. Hrvati su i dalje pokušavali na miran način osloboditi svoja okupirana područja. Pobunjenicima u Kninu ponuđen je međunarodni mirovni plan nazvan Z-4 koji je predviđao uspostavu srpskih autonomnih područja. **Međutim, Srbi su i to odbili. Sjeverna Dalmacija, Lika, Kordun i Banovina oslobođeni su u vojno-redarstvenoj operaciji Oluja (4.-7. kolovoza 1995.). Zagrebačko-erdutskim sporazumom 12. studenoga 1995. određeni su uvjeti mirne reintegracije hrvatskog Podunavlja u ustavno-pravni sustav Republike Hrvatske.** Taj je sporazum potvrđen Rezolucijom 1023. VS UN-a (23. studenoga 1995.). Reintegracija je uspješno završena 15. siječnja 1998.

Za vrijeme Domovinskog rata u Hrvatskoj je poginulo, ubijeno, nastradalo i nestalo 12.846 branitelja i civilnih osoba, ranjeno ih je 32.679, a više od 700.000 protjerano ih je iz svojih domova. U vrijeme srpske agresije 7.600 Hrvata prošlo je srpske logore, (64 logora su bila u Srbiji, a 14 u BiH). U tim logorima likvidirano je 295 Hrvata. Dosada je otkriveno 139 masovnih grobnica, ekshumirano 4.000 žrtava, a još se uvijek ne zna za 1214 nestalih u srpskoj agresiji. O brutalnosti agresora svjedoči i podatak da je uz mnoge škole, stambene i obiteljske objekte (217.009 stanova), gospodarske objekte, 2423 spomenika kulture, srušeno 495 sakralnih objekata, od toga 437 katoličkih crkava i 22 samostana. Ukupna vrijednost ratne štete prouzročene agresijom na Hrvatsku, prema procjeni Hrvatske vlade (rujan 1999.) iznosi 37,1 milijarda američkih dolara.

Hrvati u Bosni i Hercegovini

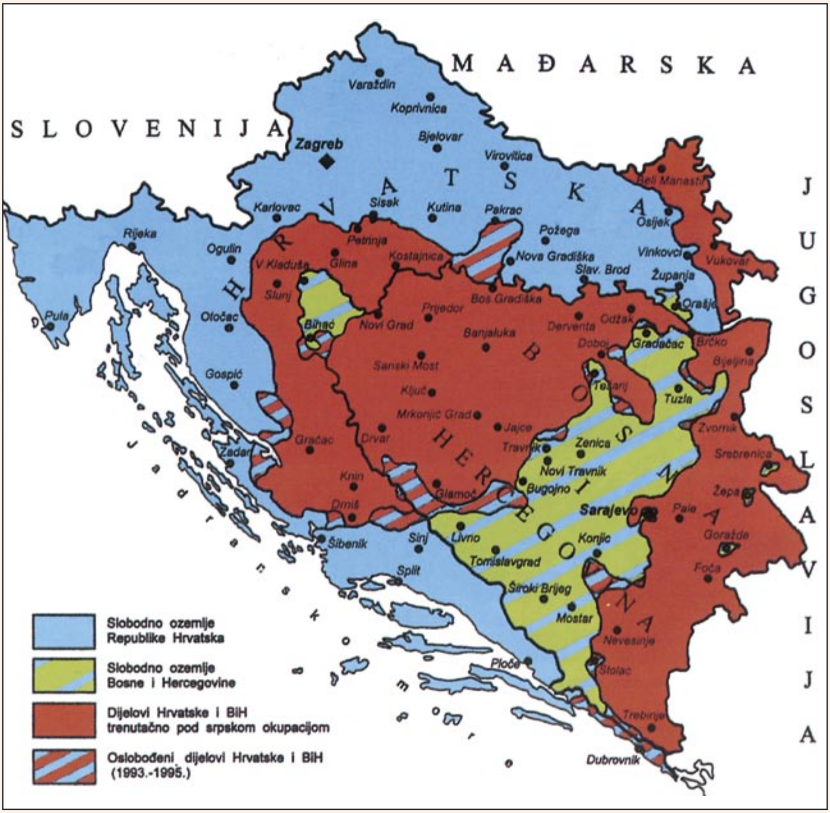
Politički pluralizam u Republici Bosni i Hercegovini počeo se je razvijati u ljeto g. 1990.: prvo su Muslimani osnovali Stranku demokratske akcije (SDA), pa Srbi Srpsku demokratsku stranku (SDS) i onda Hrvati Hrvatsku demokratsku zajednicu (HDZ). Demokratski izbori održani su krajem g. 1990. Za predsjednika BiH izabran je Alija Izetbegović, kao predstavnik najbrojnijega muslimanskog naroda. Međutim, dok su Muslimani i Hrvati radili na očuvanju Bosne i Hercegovine kao države triju ravnopravnih naroda, Srbi su stvarali svoje lokalne vlasti. Sve je to bilo u sustavu stvaranja srpske države do crte Virovitica-Karlovac-Karlobag. U svemu tomu pomagala im je JNA koja je, nakon napuštanja okupiranog područja Hrvatske, veći dio naoružanja ostavila okupacijskim snagama za opremanje

Tako je srpska agresija, nakon rata u Hrvatskoj, u kojem JNA nije ostvarila postavljeni strategijski cilj, u početku g. 1992. proširena na Bosnu i Hercegovinu.

Bosansko-hercegovačko ratište u jesen 1993 g.

1990.-1995.

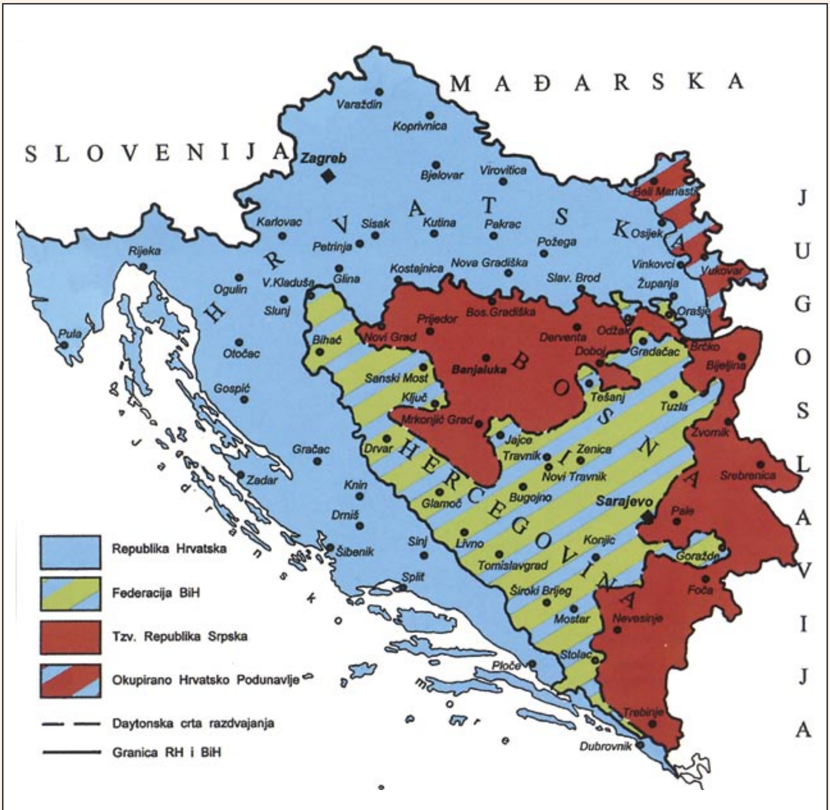
Republika Hrvatska i Bosna i Hercegovina prije "Oluje" g. 1995.

"Srpske vojske Krajine", a preostali dio razmjestila u Bosni Hercegovini. Tako je srpska agresija, nakon rata u Hrvatskoj, u kojem JNA nije ostvarila postavljeni strategijski cilj, u početku g. 1992. proširena na Bosnu i Hercegovinu. U toj su zemlji, nakon povlačenja iz Slovenije i Hrvatske, bile stacionirane velike snage JNA. **Ukupna jačina snaga JNA raspoređenih u početku g. 1992. u Bosni i Hercegovini bila je: 83 000 ljudi, 460-500 tenkova, 400-420 oklopnjaka i 950-1000 topova, a broj tamošnjih srpskih dobrovoljačkih snaga u BiH kretao se je 80-120.000 pripadnika.** "Srpska narodna skupština" u BiH već 23. prosinca 1991. donijela je odluku da se do pravoslavne Nove godine (14. siječnja 1992.) formira tzv. "Srpska Bosna i Hercegovina» što je bilo samo dan prije nego što će EZ službeno priznati neovisnost republika bivše Jugoslavije. Formiranje "Srpske Bosne i Hercegovine" je de facto početak oružanih sukoba u toj republici. **Srpskom je agresoru istovremeno bio cilj kako uz "pomoć" međunarodnih**

snaga (UNPROFOR-a) zadržati okupirana područja Republike Hrvatske i, nakon što okupira Bosnu i Hercegovinu, tim okupiranim područjima pripojiti okupirana područja Republike Hrvatske i tako konačno ostvariti postavljeni velikosrpski cilj.

Hrvati u Bosni i Hercegovini, najstariji konstitutivni narod u toj bivšoj jugoslavenskoj republici i sada u suverenoj Republici Bosni i Hercegovini uvijek su, bez obzira na višestoljetnu povijesnu razdijeljenost i različitost političkih sustava u sastavu kojih su se nalazili, bili povezani s Hrvatskom. I kad je srpski agresor napao demokratski uspostavljenu Republiku Hrvatsku, i Hrvati iz BiH masovno su se uključili u njezinu obranu u okviru oružanih postrojbi RH ili pak onemogućujući srpskoga agresora u vlastitoj domovini. Hrvati u Hercegovini odlučno su 7. svibnja 1991. u Pologu stali goloruki pred dva bataljuna tenkova JNA koja su krenula prema Širokom Brijegu. I kad su se Hrvati u Bosni i Hercegovini u proljeće g. 1992. našli

Republika Hrvatska i Bosna i Hercegovina nakon Oluje i Daytonskog sporazuma 21. ožujka 1996.

pred srpskim agresorom njihovi sunarodnjaci po svijetu i iz Hrvatske, podrijetlom iz tih pokrajina, uključili su se u obranu i tih prostora.

Na referendumu o budućnosti BiH, muslimansko i hrvatsko pučanstvo, 29 veljače 1992. izjasnilo se je za neovisnu državu BiH. Dok su članice EZ i Republika Hrvatska tu državu priznale 7. travnja 1992., Srbi su na to isti dan odgovorili proglašavanjem Srpske Republike, bojkotiranjem državnih institucija BiH i agresijom na područja u kojima su u većini živjeli Muslimani i Hrvati. U Sarajevu su postavili barikade (2. ožujka 1992.), odbacili su Cutillerov plan o kantonizaciji Bosne i Hercegovine (18. ožujka 1992.) pri čemu bi vlast svakoga naroda više došla do izražaja po kantonima cjelovite BiH. **Srpske paravojne formacije poubijale su mnoštvo ljudi u Bijeljini, Zvorniku, Foči, Prijedoru, Višegradu i drugdje, protjeravali su muslimansko i hrvatsko pučanstvo, silovali su, pljačkali, uništavali kulturna i materijalna dobra, okupirali su uz pomoć JNA - istočni dio Mostara (3. travnja), Kupres (9. travnja), Stolac (10. travnja), Doboj (3. svibnja), Bosanski Šamac i Brčko (4.-7. svibnja) Bosanski Novi i Kalesiju (12. svibnja), Sanski Most (31. svibnja). Sarajevo su potpuno opkolili 21. travnja 1992. (do 29. veljače 1996.).** Otvorili su logore za nesrpsko stanovništvo (Omarska, Karaterm, Brčko, Bijeljina i mnoge druge).

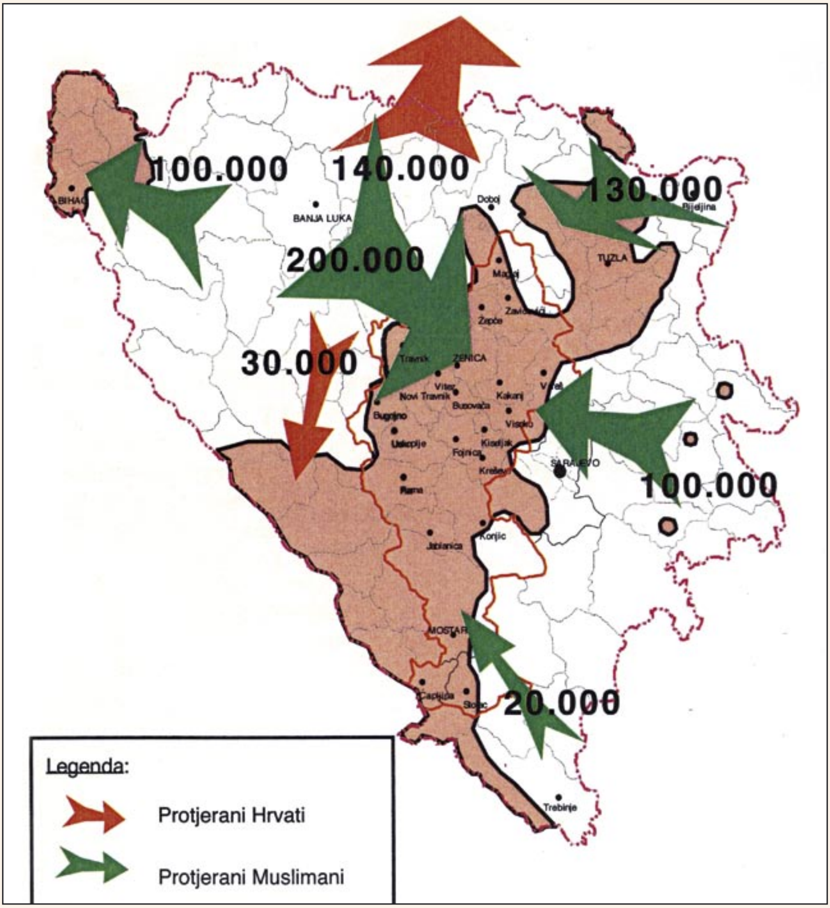
Hrvatsko-muslimanski otpor srpskoj agresiji u BiH

Iako su Muslimani u BiH prvi osnovali svoje sigurnosno-vojne institucije (Muslimanski savjet za obranu i Nacionalno obrambeno vijeće u lipnju 1991., tajne vojne snage Patriotsku ligu u rujnu g. 1991. u 9 područja i u 103 općine, s oko 120.000 pripadnika), u obranu od srpskoga agresora prvi su stali Hrvati, organizirani u Hrvatsko vijeće obrane (HVO), osnovano 8. travnja 1992. (Hrvatski savjet za obranu osnovan je u srpnju 1991.). Muslimani su svoje obrambene snage 15. travnja 1992. nazvali Armija BiH-a.

Iako neravnopravni naoružanjem i brojem ljudi, Hrvati su u mjesecu travnju 1992. zaustavili prodor srpskih snaga prema Dalmaciji.

Hrvati su se prvi našli i na udaru srpske agresije – 1. listopada 1991. u jugoistočnoj Hercegovini i u proljeće 1992. kad je srpski agresor okupio jake snage u Mostaru, Čapljini, oko Stoca i na Dubravskoj visoravni pripremajući novu ofenzivu, kako bi konačno ovladali dolinom Neretve, te se u zapadnoj Hercegovini i u južnoj Dalmaciji spojili sa snagama iz Knina. Svakodnevna granatiranja hrvatskih sela na zapadnoj obali Neretve pospješila su bježanje tamošnjega pučanstva u Republiku Hrvatsku. U takvim prilikama 8. travnja 1992. osnovana je Hrvatska zajednica Herceg-Bosna, zajednica općina u kojima je većinsko bilo hrvatsko pučanstvo. Osnovano je i Hrvatsko vijeće obrane (HVO), a dogovorom muslimansko-hrvatskoga vodstva omogućeno je oružanim snagama RH da mogu radi uspješnije obrane djelovati i na području Hercegovine. **Iako neravnopravni naoružanjem i brojem ljudi, Hrvati su u mjesecu travnju 1992. zaustavili prodor srpskih snaga prema Dalmaciji na prostoru Kupreška visoravan–Duvno–Livno i u dolini Neretve (Stolovi). Tada je srpska napadna operacija prvi put u dotadašnjem ratu u BiH doživjela neuspjeh.**

1992.

Raseljavanje nesrpskog pučanstva BiH u tijeku rata g. 1992

Uskoro su hrvatske snage u dolini Neretve krenule u odbacivanje neprijatelja – iz zapadnog dijela Mostara na lijevu obalu Neretve (25. svibnja), a potom (6. lipnja) hrvatske su snage krenule u oslobađanje doline Neretve, Dubravske visoravni, Stoca, Mostara u čemu su u potpunosti uspjele. Sredinom g. 1992. vodila se je vrlo teška bitka sa Srbima za Bosansku Posavinu. Diplomatski zahtjevi i prijetnje Hrvatskoj, uz veliku nadmoćnost srpskih snaga, stvarali su uvjete za pad Bosanske Posavine. Bosanski Brod Srbi su osvojili 6. listopada 1992. S vojnoga stajališta, uzrok okupacije Bosanske Posavine bio je u nesrazmjernom odnosu snaga, isključivo na štetu branitelja, Hrvata.

Muslimansko-hrvatski sukob u BiH

Velikosrpska politika i srpska agresija narušila je tradicionalno dobre odnose između Hrvata i Muslimana u srednjoj Bosni i dolini Neretve, dok su u ostalim dijelovima BiH hrvatsko-muslimanski odnosi i dalje ostali dobri, ili barem snošljivi. U okviru HVO-a borili su se i Muslimani. Većina njih u HVO-u je ostala do srpnja 1992. kad su se odnosi između Hrvata i Muslimana počeli pogoršavati. Neki su u HVO-u ostali i dalje.

Potpisnici Washingtonskog sporazuma (g. 1994.)

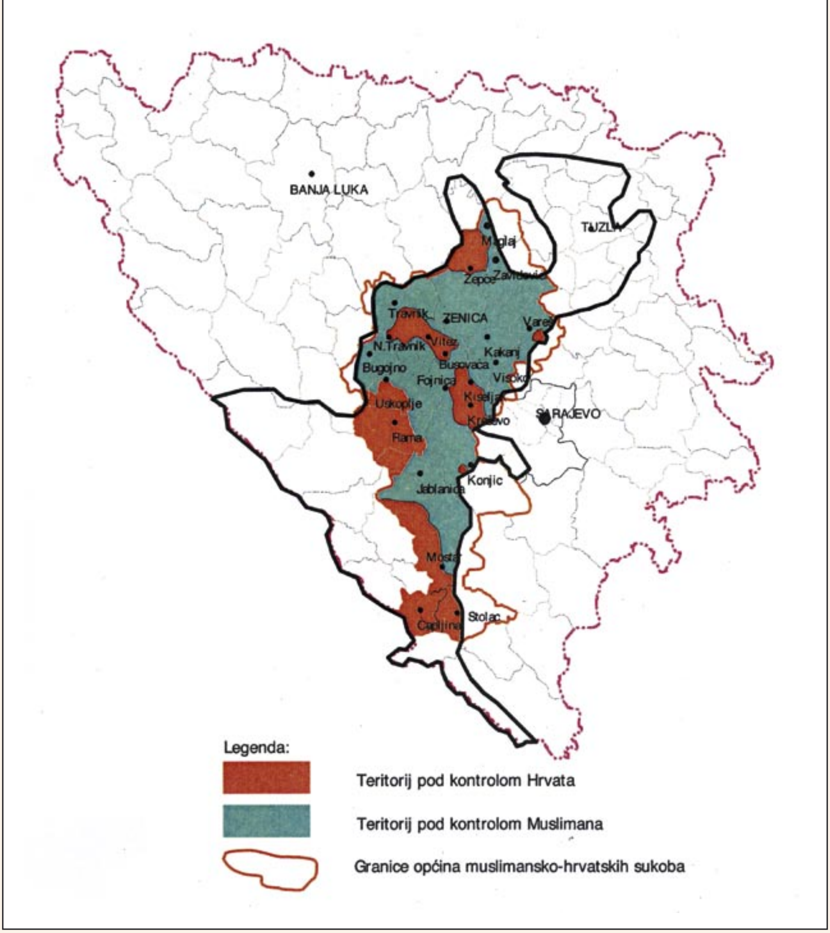
Iako je predsjednik dr. Franjo Tuđman predlagao predsjedniku SDA Aliji Izetbegoviću zajednički nastup u reorganizaciji Jugoslavije u konfederativnu državu, Izetbegović je bio uz srbijanski prijedlog čvrste države Jugoslavije, nadajući se da će tako od Makedonije do Bosne zajedno biti 6.000.000 muslimana. **Kad je u BiH održavan referendum o cjelovitosti Bosne i Hercegovine dr. Franjo Tuđman je pozvao tamošnji hrvatski narod da podrži referendum što je i pridonijelo da se je Bosna i Hercegovina održala kao cjelovita država. Republika Hrvatska je prva priznala suverenu državu Bosnu i Hercegovinu. Kad je došlo do srpske agresije Hrvatska je omogućila u svojim vojarnama uvježbavanje pripadnika HVO-a i Armije BiH, naoružavala ih, zbrinula je na stotine tisuća izbjeglih Hrvata i Muslimana, liječila ranjenike HVO-a i ABiH.** Više puta opetovani prijedlog predsjednika RH Tuđmana predsjedniku BiH-a Izetbegoviću o međusobnom sklapanju vojnog saveza radi uspješnije obrane od srpskoga agresora nije prihvaćen sve do g. 1995. kad je postalo jasno da bi muslimansko-hrvatska enklava Bihać mogla postati nova Srebrenica, u kojoj su Srbi u srpnju 1995. napravili strašan zločin nad Muslimanima. Kad su srpsko-crnogorske snage napale Hrvate u istočnoj Hercegovini 1. listopada 1991. predsjednik BiH Izetbegović je izjavio: «To nije naš rat!»

1992.-1994.

Napetosti između Muslimana i Hrvata posebno su se pojavile i kad se je u jesen 1992. protjerano muslimansko pučanstvo iz istočne i zapadne Bosne, te iz istočne Hercegovine našlo u srednjoj Bosni i u dolini Neretve, što je poremetilo dotadašnje demografsko stanje, ali i potaknulo Muslimane na traženje životnoga prostora, na štetu Hrvata, umjesto oslobađanja prostora s kojih su protjerani. Tim potaknuti muslimansko-hrvatski incidenti iz g. 1992. pretvorili su se u travnju 1993. u muslimanske napade na hrvatsko pučanstvo u srednjoj Bosni i u dolini Neretve. Snage Armije BiH, nakon što su izolirale postrojbe HVO-a, uspostavile nadzorne točke nad prometnicama, uspostavile svoje borbene položaje u blizini važnih objekata, 16. travnja 1993. napale su hrvatsko stanovništvo u srednjoj Bosni. **U tom ratnom sukobu (u Grabu i Bilovodama kraj Zenice, Orlištu, Buščaku i Trusini kraj Konjica, Orahovu, Miletićima, Mehurićima kraj Travnika, u Drenoviku kraj Kaknja, kraj Busovače, u Doljanima, Kiseljaku kraj Žepča, u Uzdolu u Rami, u Grabovici blizu Mostara, u Viništu kraj Zavidovića, Križančevu Selu, Sarajevu, oko Novoga Travnika, Zenice i Viteza, na Dubravskoj visoravni i dr.) ubijen je i masakriran 1041 Hrvat: starci, žene, djeca, bolesnici, ranjenici; poginula su 644 branitelja, silovano je 60 osoba, kroz 70 muslimanskih logora prošle su 9.303 osobe, uglavnom Hrvati, a protjerano ih je 152.950. Žalosno je da su mnogi od tih zločina učinjeni i u nazočnosti UNPROFOR-a (Ivica Mlivončić, Zločin s pečatom, II. prošireno izdanje, Mostar, 2001.). Obostrano su uništavani sakralni objekti i imovina. Tako su u srpskoj agresiji i u muslimansko-hrvatskom sukobu uništene 182 katoličke crkve, 1.024 muslimanske bogomolje, 27 srpsko-pravoslavnih crkava i 5 židovskih sinagoga. I Muslimani su u oružanom sukobu s Hrvatima imali svoje žrtve, ali ne tako brojne kao Hrvati u tom sukobu.** Broj protjeranih Muslimana u oružanom sukobu s Hrvatima procjenjuje se na oko 50.000. Oružani sukob između Muslimana i Hrvata nije bio njihov opći sukob. Ima znakova da je bio isprovociran i usmjeravan od obavještajnih službi nekih europskih država, koje su željele umanjiti srpski zločin i prikazati da su svi - isti. Daleko mnogobrojnije i strašnije muslimanske zločine nad Hrvatima, glavni dio međunarodne javnosti nije želio vidjeti, a hrvatske se je zločine nad Muslimanima preuveličavalo. Dok su zlodjela Hrvata nad Muslimanima u Ahmićima, u vojnoj akciji koja je trebala onemogućiti planirani napad ABiH kroz Ahmiće, radi presijecanja prometnice vrlo važne za HVO Travnik – Busovača, koju je ABiH namjeravala napasti ujutro 16. travnja, zabilježili mnogi svjetski mediji

Susret Franje Tuđmana, predsjednika RH, i Billa Clintona, predsjednika SAD-a 18. ožujka 1994. u Washingtonu.

Kontrola teritorija nakon Washingtonskog sporazuma (g. 1994.)

i Sud u Haagu, isto tako težak muslimanski zločin nad Hrvatima, istoga dana u Trusini kraj Konjica, nikoga od njih nije zanimao. Posljedice sukoba između Muslimana i Hrvata bile su vrlo tragične i za jedne i za druge.

Mirovni i politički sporazumi između Hrvata i Muslimana u BiH dovršeni su u Washingtonu 18. ožujka 1994. Opći mirovni pregovori o Bosni i Hercegovini počeli su 1. studenoga 1995. u američkoj vojnoj bazi Wright-Petterson, nedaleko Daytona. Nakon dvadeset i jednog dana pregovora sporazum je potpisan, a 14. prosinca iste godine u Parizu zaključen – Općim okvirnim sporazumom o Bosni i Hercegovini: BiH – jedna država, dva entiteta; srpskom entitetu pripalo je 49% iako je po popisu iz 1991. u BiH živjelo 31% Srba , Federacija BiH – Muslimani i Hrvati, 51%.

Neka optuživanja na račun Hrvata

1.

U optuživanju Hrvata, uz hrvatski zločin nad Muslimanima u Ahmićima (i manje u Stupnom Dolu kraj Vareša), međunarodna javnost je posebno koristila rušenje Staroga mosta u Mostaru, radi njihove difamacije. U vrijeme trajanja Lipanjskih zora, operacije HVO-a za oslobađanje Hercegovine u lipnju 1992., Srbi su srušili mostove na Neretvi, osim Starog mosta koga nisu uspjeli srušiti jer su ga pripadnici HVO-a, nakon što su ovladali prostorom oko Staroga mosta, obložili debelim daskama. Međutim, Most je ipak srušen pri završetku muslimansko-hrvatskoga sukoba 9. studenog 1993. u 10 sati i 16 minuta. U Most je pucano iz tenka koji je bio na hrvatskoj strani. Ostala su otvorena pitanja: zašto je na Most ispaljeno više od 70 granata kad se mogao srušiti s najviše tri pogotka? Zašto je ta pucnjava trajala satima i zašto su Most u to vrijeme snimale tolike kamere? Na snimljenim filmovima vidi se da nije na Most pucano samo s hrvatske strane. Iako se još ne zna tko je srušio Stari most u Mostaru, nesporno je da je to rušenje kompromitiralo Hrvate i da je to nekome veoma odgovaralo, jer se dogodilo u vrijeme smirivanja ratnoga sukoba između Hrvata i Muslimana.

2.

Znakovito je i ponašanje britansko-francuskih Snaga za brzo raspoređivanje u vrijeme oslobodilačke operacije HV-a i HVO-a Ljeto-95. 25.-30. srpnja 1995. na području Grahova i Glamoča, da bi se odvuklo srpske snage koje su opsjedale muslimansko-hrvatsku enklavu Bihać. Srbi tu operaciju nisu mogli zaustaviti, ali su to pokušale britansko-francuske Snage za brzo raspoređivanje. Naime, nakon njihova dolaska na prostor Bosne i Hercegovine uporno su se nastojali rasporediti na dinarsko-livanjsku bojišnicu, a ne u, srpskom agresijom ugrožene, muslimanske zone. Njihovo pokretanje i njihova uloga bila je samo u funkciji zaustavljanja napredovanja hrvatskih snaga na Dinari, prema Bihaću i zaštita Srba u Kninu od mogućeg konačnog poraza. Budući da su bile uočene prave namjere Snaga za brzo raspoređivanje, hrvatsko i muslimansko političko vodstvo nije dopustilo njihovu prisutnost na Dinari, Livanjskom polju i Kupreškoj visoravni.

3.

Hrvatima se prigovara da su pokrenuli operaciju Oluju (4.-7. kolovoza 1995.) radi tobožnjega etničkog čišćenja Srba s okupiranih područja, a zaboravlja se na neuspjeh četverogodišnjih pregovora, s hrvatske strane vrlo strpljivih, neuspjeh primjene mandata UNPROFOR-a i UNCRO-a, ugroženost strateških interesa Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine, stanje realne okupacije više od jedne četvrtine (26,5%) Hrvatske, mogućnost da pučanstvo bihaćke enklave doživi sudbinu pučanstva Srebrenice, kad

su Srbi dvadesetak dana prije pobili oko 7.000 Muslimana. Kad su Hrvati uspješno okončali Oluju svijet je bio impresioniran snagom Hrvatske vojske i razinom njezina strategijskog umijeća u toj munjevitoj i vrlo moderno vođenoj ratnoj operaciji.

Srpski su analitičari, nakon Oluje, između ostaloga, zapisali: "Vrijeme će pokazati je li bilo ispravno opredjeljenje vrhovnog komandovanja SVK o evakuaciji stanovništva iz Knina i odustajanje od njegove odsudne obrane. Poznato je da je nakon napuštanja Knina, stanovništvo iz drugih krajinskih gradova i sela, zapravo cijeli narod, kao po komandi krenuo u egzodus." (Vojska, Beograd, 10. kolovoz 1995., str. 7.). Postoje i mnogi drugi dokazi o tomu unaprijed organiziranom odlasku srpskoga pučanstva, u vrijeme kad ga je hrvatski predsjednik Tuđman preko medija pozivao da ostane u svojim domovima. O tomu posebno svjedoči knjiga Knin je pao u Beogradu, srpskoga generala Milisava Sekulića, (Beograd, 2000.) u kojoj je objavljena i zapovijed «Vrhovnog savjeta obrane RSK» od 4. kolovoza 1995. (br. 12-3113-11959) o «evakuaciji civilnog stanovništva» «prema pripremljenim planovima». Najveći dio Srba postupio je po toj odluci već 4. kolovoza 1995., poslijepodne, prije dolaska postrojbi Hrvatske vojske. Isto tvrdi i tadašnji američki veleposlanik u Republici Hrvatskoj P. Galbraith u svom svjedočenju pred Sudom u Haagu.

Nakon osvajanja Vukovara Srbi su protjerali sve Hrvate sa njihovih višestoljetnih ognjišta – dok je svjetstka javnost samo neaktivno gledala taj tragičan prizor.

4.

U Maestralu, napadnoj operaciji hrvatskih snaga i Armije BiH, 8.-15. rujna 1995., pokrenutoj u sukladu sa Splitskim sporazumom predsjednika RH Tuđmana i predsjednika BiH Izetbegovića, radi oslobađanja širega područja Drvara i Jajca, prvi put istodobno su se odvijale dvije neovisne operacije, jedna dvodimenzionalna na kopnu i jedna u trećoj dimenziji (u zraku). Naime, u tijeku napada hrvatskih i muslimanskih kopnenih snaga odvijao se višednevni napad zračnih snaga NATO-a na položaje srpske zračne obrane. Operacija Maestral bila je uspješno privedena kraju. Nakon nje Srbi su kontrolirali manje od 45% područja Bosne i Hercegovine. Pregovori o završetku rata mogli su početi.

Ulazak u Banja Luku – Južni potez (8.-15. listopada 1995.) - hrvatskih snaga, koje su se nalazile na 23 km udaljenosti, bio je moguć iz dva smjera

(jugozapad i jugoistok) i ostvariv za manje od 48 sati. No, tada na scenu stupa NATO, s ultimatumom "Ili će Hrvatske snage stati ili će biti izložene zračnim udarima". Hrvatske snage su stale i tako je spašena "Republika Srpska", a s njom i Slobodan Milošević.

5.

Je li Hrvatska «dijelila» BiH? Je li bila agresorom u BiH? Odgovori na ta pitanja mogu biti samo negativni. **Hrvatska je sama više puta spasila BiH od potpune srpske okupacije. Prvi put – politički: ne bi bilo referenduma o proglašenju BiH neovisnom državom, da hrvatski predsjednik nije pozvao Hrvate u BiH neka sudjeluju na referendumu i daju svoj glas za samostalnu državu BiH. Da su se pridružili Srbima, koji su bojkotirali referendum, do izjašnjavanja o uspostavi države BiH ne bi niti došlo. Drugi put, vojno – kad su u proljeće 1992. hrvatske snage zaustavile srpske tenkove pred Duvnom i na Livanjskom polju. Treći put – deblokada Bihaća kome je prijetila sudbina Srebrenice (u kojoj su Srbi pobili na tisuće bošnjačkih civila, iako je to područje bila tzv. zaštićena zona**

Neusporedivim junaštvom, tri su se mjeseca hrvatski branitelji (1500-2000), u opkoljenom gradu, odupirali brojčano i oružjem nadmoćnim napadačima - srpskim pobunjenicima, četnicima i JNA (45000-60000 vojnika i oko 1000 tenkova). U razrušeni Vukovar ušli su 18. studenoga 1991.

koju su čuvale internacionalne postrojbe pod zastavom UN). Četvrti put kad su u jesen 1995. hrvatske snage, oslobađajući Bosnu zajedno s ABiH došle na 23 kilometra do Banja Luke i omogućile početak mirovnih procesa.

Peto, Hrvatska je primila stotine tisuća bošnjačkih prognanika i izbjeglica koji su bježali pred srpskom vojskom, a ostali su u Hrvatskoj i za vrijeme muslimansko-hrvatskog ratnog sukoba, uključujući i članove najuže obitelji Alije Izetbegovića.

Mnoge su bitne svjetske sile imale (i imaju) i svoje interese u BiH (samo ih Hrvati, najstariji narod u BiH, ne smiju imati). Tamo su poslale i svoju vojsku i svoje

obavještajce. Što se dijeljenja BiH tiče, osim nedokazive i zlonamjerne tvrdnje kako je Tuđman s Miloševićem dijelio BiH, koju prije spomenuti argumenti pobijaju, ostaju mnogi planovi međunarodne zajednice o podjeli BiH, u kojima se priznaju rezultati srpskog etničkog čišćenja, genocida i stanja uspostavljena srpskom agresijom na BiH (Cutillerov plan iz ožujka 1992., Vance-Owenov iz siječnja 1993., Owen-Stotenbergov iz kolovoza 1993. - taj su plan pod pritiskom međunarodne zajednice Hrvati prihvatili i tada je stvorena Herceg-Bosna).

BiH je podijeljena srpskom okupacijom koju je u Daytonu priznala međunarodna zajednica i svojim odlukama faktički nametnula kao konačno rješenje.

6.

Muslimani su g. 1992. počeli napuštati dotadašnje saveznike Hrvate. Pokušavali su, i preko namještenih incidenata, navesti Hrvate da ih prvi napadnu. Armija BiH je imala i motiva i ljudi, tvrdi Charles R. Shrader, američki vojni povjesničar s West Pointa, u svojoj knjizi "Muslimansko-hrvatski građanski rat u Srednjoj Bosni", a već je bila i dobro naoružana, da bi u srednjoj Bosni napala Hrvate. I napala ih je prema unaprijed pripremljenom planu. Ali sve se činilo kako bi se Hrvate prikazalo pokretačima sukoba s Muslimanima.

Prikriva se činjenica da su prve zločine, ne spominjući one u Rami, u srednjoj Bosni protiv Hrvata počinile snage Armije BiH - 7. muslimanska brigada, 26. siječnja 1993. u zeničkom selu Dusina i u busovačkom selu Gusti Grab.

U vezi sa ratnim sukobom između Hrvata i Muslimana u BiH često se spominje da je sukob nastao nakon zapovijedi ministra obrane BiH od 15. siječnja 1993. da se sukladno Vance-Owenovu planu postrojbe Armije BiH u većinskim hrvatskim provincijama (3., 8. i 10) podčine Glavnom stožeru Hrvatskog vijeća obrane (HVO). Prešućuje se drugi dio te zapovijedi koji nalaže postrojbama HVO-a da se na prostorima provincija u kojima su Muslimani većina (1., 5. i 9.), a ženevskim su dogovorom proglašene muslimanskim provincijama, podčine Glavnom štabu Armije BiH.

Srpske su granate, uz mnoge druge katoličke crkve, srušile i poznato svetište Majke Božje u Voćinu, jesen 1991.

7.

Pred Međunarodnim sudom u Haagu optuženi su hrvatski generali (Ante Gotovina – nije Sudu dostupan, Janko Bobetko – umro, Rahim Ademi, Ivan Čermak, Mladen Markač, a među Hrvatima iz BiH i Dario Kordić, Jadranko Prlić, Slobodan Praljak, Bruno Stojić, Valentin Ćorić). Hrvati su optuženi za planirano etničko čišćenje Srba i sudjelovanje u «zločinačkom podhvatu» kojeg je navodno predvodio predsjednik Tuđman.

General HVO-a Blaškić osuđen je nepravomoćnom presudom na 45 godina zatvora. Sa srpske strane glavni optuženik je Slobodan Milošević. Optuženi su i neki generali ABiH. **Taj Sud ne smatra važnom razliku između agresorskog i obrambenog rata, tako da je uočljiv pokušaj izjednačavanja krivnje između napadača i onih koji su se branili. Pojedinačna ozbiljna kršenja međunarodnog ratnog prava koja su činili i neki hrvatski branitelji želi se dignuti na razinu državne politike kako bi se uspostavila ravnoteža s dugo planiranom agresorskom politikom Srba koja je napala Hrvatsku i BiH.** Čak i u Hrvatskoj neki tvrde kako ne bi bilo haaških optužnica protiv hrvatskih generala da je hrvatska procesuirala zločine. Činjenice govore drukčije. Prema hrvatskom izviješću upućenom Haagu u Hrvatskoj je u tijeku Domovinskog rata podnijeto 3978 kaznenih prijava protiv prekršitelja; na hrvatskim sudovima je zbog tih djela osuđeno 1949 Hrvata – 1492 osobe sudskim su odlukama proglašene krivim (27 za ubojstvo), a na dugotrajnu zatvorsku kaznu upućeno je 13 osoba.

Na upit hrvatske koalicijske vlade lijevoga centra, 2002. o naravi operacija Bljesak i Oluja Ustavni sud Republike Hrvatske odgovorio je 12. studenoga 2002. (Izvješće u povodu Inicijative Vlade Republike Hrvatske) između ostalog i ovo: "13) oružane snage Republike Hrvatske imale su ustavnu obvezu zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obranu njezine teritorijalne cjelovitosti, što je propisano člankom 7. stavkom 1. Ustava Republike Hrvatske. Sukladno tome, u povodu prvog pitanja postavljenog u Inicijativi Vlade Republike Hrvatske, Ustavni sud utvrđuje slijedeće:

Djelovanje oružanih snaga Republike Hrvatske poduzeto s ciljem oslobađanja dijelova okupiranog područja Republike Hrvatske - uključujući i otklanjanje neposredne opasnosti za život stanovništva i sprječavanje uništenja imovine, uzrokovano oružanim (vojnim i paravojnim, parapolicijskim i/ili terorističkim) napadima okupacijskih postrojbi poduzimanih s okupiranih područja – bilo u skladu s ustavnom obvezom oružanih snaga Republike Hrvatske da zaštite suverenitet i neovisnost Republike Hrvatske i obrane njezinu teritorijalnu cjelovitost.

Pri oslobađanju okupiranih područja Republike Hrvatske, oružane snage Republike Hrvatske djelovale su u ime i po ovlaštenju suverene države s međunarodnopravnim subjektivitetom. Oslobađajući područja Republike Hrvatske – na kojima je ustrojena protuustavna tvorevina bez demokratskog legitimiteta i međunarodnopravnog subjektiviteta – oružane snage Republike Hrvatske suzbijale su oružanu pobunu i otklanjale posljedice izvanjske oružane agresije. One su na ta područja istodobno uvodile nacionalni (ustavnopravni), a time i međunarodnopravni poredak kao njegov dio, sa svim pravima, obvezama i odgovornostima koje su za njih proizlazile iz Ustava i zakona Republike Hrvatske i iz međunarodnih akata koje je Republika Hrvatska prihvatila i ratificirala."

Sadržaj

Dubrovnik – stari grad